

**АЗИЙН ХӨГЖЛИЙН БАНКТАЙ “САНХҮҮЖИЛТИЙН ЕРӨНХИЙ
ХӨТӨЛБӨР”-ИЙГ БАЙГУУЛЖ, ХӨТӨЛБӨРҮҮДИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛСНЭЭР
МОНГОЛ УЛСЫН ЭДИЙН ЗАСАГ, ТУХАЙН САЛБАРТ ҮЗҮҮЛЭХ
ҮР НӨЛӨӨ, ҮР ДАГАВРЫН ТАЛААРХ ДҮН ШИНЖИЛГЭЭ**

1.Өнөөгийн нөхцөл байдал, төсөл хэрэгжүүлэх хэрэгцээ, шаардлага

1.1.Дэлхийн эдийн засгийн төлөв байдал

Оросын Холбооны Улс, Украин Улс хоорондын болон Ойрх Дорнодын хурцадмал нөхцөл байдал нь эрчим хүчний зах зээлийн тодорхой бус байдлыг нэмэгдүүлж, газрын тос, байгалийн хийн үнийн өсөлт нь эрчим хүч импортлогч орнуудын үйлдвэрлэл, тээврийн зардлыг нэмэгдүүлэн инфляцын бууралтыг удаашруулж байна. Үүний зэрэгцээ худалдааны бодлогын тодорхой бус байдал, тарифын арга хэмжээ болон нийлүүлэлтийн сүлжээний өөрчлөлт нь дэлхийн худалдаа, хөрөнгө оруулалтын идэвхжилд сөргөөр нөлөөлөхөөр байна. Эдгээр нөхцөл байдлыг харгалзан Дэлхийн банк болон Олон улсын валютын сан¹ 2026 оны дэлхийн эдийн засгийн өсөлтийн төсөөллөө өмнө төсөөлснөөс 0.1 нэгж хувиар бууруулсан бол Азийн хөгжлийн банкнаас Ази, Номхон далайн орнуудын эдийн засгийн өсөлтийн төсөөллийг өмнө төсөөлснөөс 0.6%-аар бууруулсан².

Эрчим хүч импортлогч орнуудад түлш, тээвэр болон үйлдвэрлэлийн зардлын өсөлт бусад бараа, үйлчилгээний үнэд дамжин нөлөөлөх эрсдэлтэй байна. Улмаар инфляц зорилтот түвшинд хүрэх хугацаа удааширч, бодлогын хүү өндөр түвшинд удаан хадгалагдах нь хэрэглээ, хөрөнгө оруулалт болон санхүүжилтийн нөхцөлд дарамт учруулахаар байна.

Геополитикийн мөргөлдөөн цаашид хурцдах, эрчим хүчний нийлүүлэлт тасалдах, худалдааны хязгаарлалт нэмэгдэх, инфляц дахин эрчимжих болон санхүүгийн зах зээлд огцом хэлбэлзэл үүсэх, төсөв, төлбөрийн тэнцэл, гадаад валютын нөөцөд дарамт үүсэх эрсдэл өндөр байна.

1.2.Монгол Улсын макро эдийн засгийн төлөв байдал

Улсын жилийн инфляц 2026 оны 7 дугаар сард 13.0 хувь болж, өмнөх оны мөн үеэс 5.4 нэгж хувиар өслөө. Инфляцын өсөлтөд дотоодын бараа, үйлчилгээний үнийн өсөлт голлон нөлөөлж, нийт инфляцын 9.6 нэгж хувийг бүрдүүлэв.

Жилийн дундаж инфляц 2026 онд Төв банкны зорилтот түвшнээс дээгүүр байх төлөвтэй байна. Оны эхний хагаст дотоодын хүнс, тэр дундаа махны үнийн өсөлт эрчимжсэн нь инфляцыг нэмэгдүүлэх гол хүчин зүйл болов. Харин оны сүүлийн хагаст хүнсний нийлүүлэлт нэмэгдсэнээр үнийн өсөлтийн эрч саарах хүлээлттэй байна. Валютын ханшийн харьцангуй тогтвортой байдал нь импортын инфляцын дарамтыг сулруулж байна. Гэсэн хэдий ч олон улсын геополитикийн нөхцөл байдалтай холбоотойгоор шатахууны нийлүүлэлт тасалдах эрсдэл хадгалагдаж, үнэ тогтворгүй байгаа нь инфляцын цаашдын төлөвт тодорхой бус байдлыг нэмэгдүүлж байна.

¹ <https://www.imf.org/-/media/files/publications/weo/2026/update/july/english/text.pdf>

² <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/1155601/asian-development-outlook-july-2026.pdf>

1.3.Монгол Улсын гамшгийн эрсдэл

Монгол Улс зуд, ган, голын болон уруйн үер, шороон болон цасан шуурга, ой, хээрийн түймэр, газар хөдлөлт зэрэг олон төрлийн байгалийн аюулт үзэгдэлд өртдөг бөгөөд температурын өсөлтийн улмаас цаг агаарын эрс тэс үзэгдлийн давтамж, эрчим нэмэгдсээр байна. Монгол орны газрын гадаргын жилийн дундаж температур 1940—2022 оны хооронд 2.46°C-ээр³ нэмэгдсэн бөгөөд 1988 оноос хойш дулаарал эрчимжжээ.

Азийн хөгжлийн банктай хамтран боловсруулсан Монгол Улсын гамшиг, эрсдэлийн санхүүжилтийн үнэлгээний хүрээнд зудын гамшигтай жилүүдэд малын хорогдол ДНБ-ий 2-3%-тай тэнцэх хэмжээнд байгаа бөгөөд жилийн дундаж алдагдал нь тохируулсан тогтмол үнийн үндсэн дээр тооцоход 247 тэрбум төгрөг (67 сая ам.доллар) байсан бол одоогийн сүргийн хэмжээнд тохируулбал 362 тэрбум төгрөг (101 сая ам.доллар) болж өссөн. Зудын гамшиг хүндэрсэн тохиолдолд буюу 20 жилд 1 удаа тохиолдох зудтай жилд 814-2,855 тэрбум төгрөгийн (226-793 сая ам.доллар) шууд алдагдал, харин онц байдалтай жилд 2,671-3,686 тэрбум төгрөгийн (742-1,024 сая ам.доллар) шууд алдагдал амсахаар байгааг дүгнэсэн байна.

Харин газар хөдлөлт болон үерийн улмаас үүсэх эрсдэл нь боломжит эрсдэлийн үзүүлэлтүүдийн дагуу бага бөгөөд жилд дунджаар 88.6 тэрбум төгрөгийн (24.6 сая ам.долларын) алдагдал хүлээж байна.

Энэхүү гурван гамшгийн түүхэн дундаж жилийн алдагдал нь 331.0 тэрбум төгрөг (91.9 сая ам.доллар) байгаа бөгөөд томоохон гамшгийн үед жил бүр хуваарилагддаг эх үүсвэрүүд хангалтгүй байна.

Монгол Улсад тохиолдож буй байгалийн гамшгийн эрсдэл, дэлхийн нийт сургамж авсан КОВИД-19 цар тахлаас гадна одоо өрнөж буй Оросын Холбооны Улс, Украин Улс хоорондын болон Ойрх Дорнодын нөхцөл байдлаас үүссэн эрчим хүчний нийлүүлэлт болон хүнсний хангамжийн доголдол нь дэлхийн эдийн засагт байгалийн гамшиг болон цар тахлын хэмжээнд нөлөөлөх эрсдэлтэйг Азийн хөгжлийн банк болон Дэлхийн банк зэрэг олон улсын санхүүгийн байгууллагууд хүлээн зөвшөөрч өөрсдийн баримталж буй чиглэл болон геополитикийн хурцадмал нөхцөл байдлаас үүссэн гадаад орчны нөлөөг сааруулахаар зээлдэгч орнуудад санал болгож буй өрийн хэрэгслүүддээ бодлогын өөрчлөлт оруулж байна.

2.Салбарын болон эдийн засгийн үр ашиг

2.1.Төсөв, санхүү, эдийн засгийг бэхжүүлэх төсвийн дэмжлэгийн зээлийн хөтөлбөр (Дэд хөтөлбөр 2)

Дэлхийн эдийн засаг, геополитикийн нөхцөл байдлаас үүдэн гарах гадаад орчны үр нөлөөг багасгах, урьдчилан сэргийлэх зорилгоор гадаад валютын нөөцийг нэмэгдүүлэх шаардлага үүсээд байгаа бөгөөд Олон улсын валютын сангийн дүрмийн 4-р заалтын хүрээнд хийсэн Монгол Улсын эдийн засаг, төсөв, санхүүгийн нөхцөл

³ <https://unfccc.int/sites/default/files/resource/MONGOLIA%20FOURTH%20NC%202024.pdf>

байдлын тайланд мөн адил Монгол Улсын зүгээс “Валютын ханшийн уян хатан байдлыг нэмэгдүүлж, гадаад валютын нөөцийг нэмж хуримтлуулах нь гадаад шокийн эрсдэл даах чадварыг бэхжүүлнэ”⁴ гэж зөвлөсний дагуу олон улсын байгууллага болон хөгжлийн түнш орнуудаас санал болгож буй төсвийн дэмжлэгийн зээл авах асуудлыг судалж, Азийн хөгжлийн банкнаас төсвийн дэмжлэгийн зээл авахаар тохиролцоод байна.

Энэхүү санхүүжилт нь Засгийн газрын богино хугацааны санхүүжилтийн дарамтыг бууруулж, гадаад эдийн засгийн сөрөг нөлөөллийг зөөлрүүлэх, Засгийн газраас төлбөрийн тэнцэл болон гадаад валютын нөөцөд ирэх дарамтыг бууруулах, төсвийн санхүүжилтийн эх үүсвэрийг нэмэгдүүлэх санхүүгийн эх үүсвэр болох ач холбогдолтой.

2.2.Болзошгүй гамшгийн үеийн санхүүжилт болон сөрөн тэсвэрлэх чадавхыг бэхжүүлэх хөтөлбөр

Монгол Улсад тохиолдох гамшиг, аюулт үзэгдлийн давтамж, эрчим нэмэгдэж, геополитикийн нөхцөл байдлаас үүдэлтэй гадаад орчны нөлөөлөл, эрчим хүчний нийлүүлэлтийн сүлжээ болон хүнсний хангамжийн доголдлоос шалтгаалсан томоохон сөрөг нөлөөг сааруулах, багасгах шаардлага үүсээд байна. Иймд энэхүү санхүүжилтийн эх үүсвэрийг баталгаажуулж, зээлийн шугамыг байгуулахаар Азийн хөгжлийн банктэй тохиролцоод байна.

Гамшиг тохиолдсон үед санхүүжилтийг татан ашиглахаас гадна доорх босго үзүүлэлтүүд хангагдсан тохиолдолд санхүүжилтийн эх үүсвэрийг шаардлагатай валютаар шууд татан ашиглах, тодруулбал зээлийн шугамын хүчинтэй хугацаанд анхны санхүүжилтийг бүрэн ашигласан бол нөхөн дүүргэх боломжтой санхүүгийн хэрэгсэл юм. Үүнд:

I. Түлш болон хүнсний импорт: түлш болон хүнсний бүтээгдэхүүний жилийн импортын зардал өмнөх онтой харьцуулахад ДНБ-ий дор хаяж 1.5 хувиар нэмэгдсэн байх;

II. Гадаад төлбөрийн тэнцэл: урсгал дансны тэнцэл өмнөх онтой харьцуулахад ДНБ-ий дор хаяж 1.5 нэгж хувиар буурсан байх;

III. Хэрэглээний үнэд үзүүлэх шилжих нөлөө: эрчим хүч, хүнсний бүтээгдэхүүнтэй холбоотой хэрэглээний үнийн индекс сүүлийн 5 жилийн дунджаас 3 нэгж хувиар давсан байх.

Болзошгүй гамшгийн үеийн зээлийн шугам нь гамшиг, хямрал үүссэний дараа санхүүжилтийн эх үүсвэр шинээр хайхын оронд урьдчилан байгуулсан гэрээний дагуу хурдан хугацаанд эх үүсвэр татах боломжтой, санхүүгийн хамгаалалтын хэрэгсэл болох ач холбогдолтой.

---oOo---

⁴ <https://www.imf.org/-/media/files/news/press-release/2026/mcs062626-mng-mongolia-2026-concluding-statement-article-iv-consultation.pdf>